

שבעים פנים לכלל ישראל

על הקשר בין "איש ההלכה" ל"איש האמונה"

ראשי פרקים

1. הקדמה
2. איש האמונה הבודד
3. איש ההלכה – גלוי ונסתר
4. קול דודי דופק
5. סיכום – שבעים פנים לכלל ישראל

1. הקדמה

אין כוונתנו של חיבור זה לדון בבעיה עתיקת היום של אמונה ושכל. אין אני עוסק כאן בתיאוריה. לעומת זאת רוצה אני להפנות את תשומת הלב אל המצב של חיי אנוש אשר בו נמצא איש האמונה כאדם ממשי. בתוך סבך דאגותיו ותקוותיו, ענייניו וצרכיו, שמחותיו ושעות העצב. לפיכך, הדברים שברצוני לומר כאן אינם נובעים מדיאלקטיקה פילוסופית, מספקולציה מופשטת או מהתבוננות סתמית ואובייקטיבית, כי אם מנסיבות ממשיות ומחוויות שהועמדתי בפניהן. אכן, המונח "הרצאה" אינו מתאים בהקשר זה. הנכון הוא שמדובר כאן בסיפור של דילמה אישית. במקום לשוחח בדרך התיאולוגיה, במובן הלימודי, בצחות הדיבור ובפסוקים מאוזנים, מבקש אני, בהיסוס ובגמגום, להתוודות בפניכם ולשתף אתכם בכמה מן הדאגות המטרידות אותי ביותר ואשר מגיעות תכופות לממדים של תודעת משבר. לא באתי להעלות רעיונות המסוגלים לפתור בעיות. אינני מתכוון להציע שיטה חדשה לרפא את מצב האנושות שאני עומד לתאר כאן. אף אינני מאמין שמצב זה ניתן לריפוי כלל.... (איש האמונה עמ' 9)

במילים אלו פתח הרב סולוביצ'יק זצ"ל (הרב) את מאמרו "איש האמונה". כששואלים מהו המאמר הכי חשוב של הרב, נהוג להשיב שאכן זהו המאמר "איש האמונה". אבל "איש האמונה" לא ניצב לבד. כדי להבין במלואה את האידיאולוגיה של הרב צריך לעיין גם ב"איש ההלכה" ו"בקול דודי דופק". שלושת המאמרים הנ"ל מנסים להעביר מסר ברור שאותו ניסה הרב להחדיר בקרב אלפי תלמידיו.

אבל כדברי הרב: "הדברים שברצוני לומר כאן אינם נובעים מדיאלקטיקה פילוסופית, מספקולציה מופשטת או מהתבוננות סתמית ואובייקטיבית, כי אם מנסיבות ממשיות ומחוויות שהועמדתי בפניהן...". לדברים שאומר כאן אין מקור מיוחד, ואף הרב עצמו לא אמר אותם במפורש. אך אם אוכל, ברצוני להגיד שלא שלושה מאמרים נפרדים יש כאן אלא שרשרת אחת ארוכה, שבתוכה שזורה אידיאולוגיה נפלאה ואמיתית. מאמרים אלו לא באו סתם כרצף פסוקים ורעיונות נחמדים, אלא כסיפור אחד גדול, סיפורו של יהודי שמחפש את יהדותו ובסוף מוצא את עם ישראל. המאמר בא

לספר על שני אישים שונים לגמרי, על "איש האמונה" ועל "איש ההלכה". שני אנשים עם דעות שונות ומטרות שונות, שני אנשים שלכאורה אין שום קשר ביניהם. וזהו עניינו של "קול דודי דופק", להראות לנו, שאמנם יש כאן שני אנשים שונים, אבל יש להם מכנה משותף אחד והוא: עם ישראל.

2. איש האמונה הבודד

אפשר לציין את אופייה של הדילמה בפסוק בין שתי מילים: אני בודד....הנני מתייחס משום שאני בודד, ועל כן מתוסכל אני. מאידך, חש אני שכוחי נתחדש בי מפני שחוויה זו של בדידות דוחקת את כולי לעבודת ה'.

(איש האמונה עמ' 10)

בדידות היא הרגשה של מחסור בחברים ובאנשים שיעזרו. אך לא לבדידות זו התכוון הרב, הוא התכוון לבדידות של האיש המאמין. בדידותו של אדם אשר חי בעולם מערבי אך בכל זאת שומר על ניצוץ האמונה בקב"ה. וכאשר אדם כזה מסתכל מסביבו בעולם המערבי, נשאר לו רק להרגיש בודד ומנוכר. הוא שרוי בהרגשה, שלפעמים כל קיומו של איש האמונה בעולם של היום הוא דבר קשה ביותר, ולפעמים גם בלתי אפשרי.

כדי להמחיש את הרגשת הבדידות, מעלה הרב את השאלה הישנה על תחילת ספר בראשית: מדוע נמסרו לנו שני תיאורים שונים של בריאת האדם? בעצם לפי פשט הכתוב, נוצרו שני אנשים שונים במעשה בראשית, אם כך מהו ההבדל בין האדם הראשון לאדם השני?

האדם הראשון הוא אדם אשר רוצה להיות "אדם", להיות הוא עצמו. האדם הראשון רוצה להיות אנושי, לגלות את זהותו הקשורה באנושיותו¹. הוא רוצה לחקור, לגלות ולהמציא. הוא שואף תמיד לניצחון וסיסמתו היא הצלחה. כאשר האדם הראשון יוצר וחוקר הוא בעצם ממלא את תפקידו אשר הוטל עליו על ידי הקב"ה "ומלאו את הארץ וכבשוה". הוא מסתכל על היקום ורוצה לדעת למה? ואיך? כיצד אפשר להפיק מן העולם הזה תועלת?

האדם השני רוצה גם הוא לדעת ולחקור כאשר הוא מביט על היקום, אך בשונה מהאדם הראשון, ששואל איך הוא יכול להשתמש ביקום לטובתו, האדם השני שואל: "מדוע נברא העולם? מה תכליתו של העולם? מי הוא הנוסך באדם בעת ובעונה אחת מורא ואושר, ענווה ותחושת גדלות²?" האדם השני שואל שאלות אלו כדי למצוא את הקב"ה בטבע עצמו ולא כדי להשתלט על הטבע. ובגלל זה האדם השני תמיד יהיה בודד ומאוכזב, הוא תמיד ישאף להגיע לשלב של "פנים אל פנים", אך ככל שינסה הוא אף פעם לא יוכל להגיע לשלב זה. הוא רואה את הקב"ה בכל פינה בעולם, בכל יצור בעולם, אך ברגע שהוא פונה אל הקב"ה, הוא מגלה עד כמה הוא בודד, כי את הקב"ה הוא אף פעם לא יוכל להשיג לגמרי. שני סוגי האדם, בסופו של דבר, מובילים לאותה מטרה: לעשות את אשר ציווה אותם אלוהים. אין פה שתי מגמות שונות, אלא שיטות שונות בהבנת דרכי ההגעה למטרה המשותפת של שניהם.

¹ איש האמונה עמוד 15.

² איש האמונה עמוד 18.

לשני אישים אלה יש גם קהילות שתומכות בדרכם ובהשקפותיהם. האדם הראשון הוא אדם שיש בו רצון לכבוש וליצור ולכן הקהילה שלו היא "קהילה טבעית". קהילה שצריכה אחד את השני, לא בגלל חוויות רוחניות משותפות, אלא בגלל צרכים ביולוגיים-טבעיים משותפים. הקהילה הטבעית לא נולדה בגלל צורך בחברות, אלא מפני שהאדם הראשון לא יכול לבצע את תפקידו בעולם הזה לבד, ולכן הוא צריך אנשים מסביבו שיעזרו לו. בסופו של יום:

הקהילה הטבעית של האדם הראשון מקדמת את סיכוייו להצליח בקיומו, אבל היא אינה מעלה או מקדמת את חויתו האקסיסטנציאלית (קיומית), כי חוויה זו אינה זקוקה לגאולה או לזיכוכ.....זכר ונקבה זומנו על ידי בוראם לפעול מתוך אחדות כדי לפעול בהצלחה. ברם, הם לא נתבעו להתקיים באחדות כדי לטהר לגאולה ולקדש את חייהם.

(איש האמונה עמ' 23-24)

קהילתו של האדם השני היא קהילה שונה לגמרי. בעוד שקהילתו של אדם הראשון היא קהילה תועלתנית ואנוכית, קהילתו של אדם השני היא קהילה אשר כל ייעודה הוא התקשרות והתחברות, כל רצונה היא לעזור אחד לשני. קהילה זאת נקראת "קהילת האמונה". שתי הקהילות שואפות לאותה מטרה כמו שני סוגי האדם. אך בדומה לאדם הראשון והשני גם להם יש דרכים שונות להגעה למטרה. כאשר הקהילה הטבעית מציגה את עצמה לפני הקב"ה היא יכולה להציג רק את עצמה ולא יותר, אבל קהילת האמונה זכתה במתנת התפילה. כאשר קהילת האמונה ניגשת לפני הקב"ה היא מציגה לו לא רק את עצמה אלא גם ובמיוחד את כוחה של התפילה, את כוחו של הדו-שיח עם הקב"ה. הפלא הגדול הוא שהנקודה המחברת בין שני סוגי האדם הוא שניהם הם חלק מאדם אחד. האדם הראשון והאדם השני הם לא שני אנשים שונים אלא איש אחד השרוי בעימות בתוך עצמו.

הרי האלוהים הוא הרוצה שהאדם יתנועע בין קהילת האמונה ובין קהילת הדר, בין קיום בעולם מול אלוהים ובין הכרה ישירה ואינטימית של האלוהים באמצעות הברית, ולכן האלוהים הוא שקבע שהגאולה השלימה של האדם אינה ניתנת להשגה.

(איש האמונה עמ' 51)

הקשר המהותי ביותר בין שני סוגי האדם הוא העובדה שבשורת האמונה ששייכת לשניהם מתורגמת לכל תחומי החיים: אם זה התחומים של החול (האדם הראשון) או התחומים של קודש (האדם השני), שניהם בסופו של דבר שואפים למטרה משותפת אחת: בשורת האמונה. הקב"ה לא רוצה שנישאר בדי אמות שלנו כל היום כמו האדם השני, אך באותו הזמן הוא לא רוצה שנהיה תמיד קשורים לעולם הגדול כמו האדם הראשון. תפקידו של האדם הוא למצוא את אותה נקודה שבה הוא יכול להפיץ את בשורת האמונה בכל תחומי החיים. מצד אחד בקודש ומצד שני בחול.

למרות הרגשת הפתיחות הרגעית כלפי העולם הגדול של איש האמונה הבודד, כל עוד הוא ימשיך לקיים את ייעודו בעולם, הייעוד של הבאת בשורת האמונה לעולם, הוא תמיד יהיה בודד. נכון, ייעודו

הוא להיות בודד בעולם, אך לעולם אסור לו להרגיש מיואש. תפקידו הוא לזכור תמיד שמתוך בדידותו הוא זוכה במתנה הכי גדולה: פגישה עם "האחד הבודד" - פגישה עם הקב"ה.

3. איש ההלכה - גלוי ונסתר

תעודתנו במאמר זה היא לחדור לתוך כבשונה של תודעת איש ההלכה ולעמוד על מהותו של טיפוס "מוזר ומשונה", המתגלה לעולם מתוך ד' אמותיו המצומצמות, כשידיו מלוכלכות בשפיר ושליא. (איש ההלכה עמ' 15)

מיהו איש ההלכה? איש הדת או איש הדעת? האם הוא איש בית-המדרש, או שמא הוא איש העולם הגדול? מאין הוא בא ולאן הוא הולך? האם מדובר על אדם אחד בעל שני צדדים שונים כמו איש האמונה, או שמא מדובר על שני אנשים שונים לגמרי? במאמר "איש האמונה" הרב הבדיל בין שני סוגי אדם, כשבסופו של דבר התברר שבעצם מדובר באותו האדם. ב"איש ההלכה" הרב משתמש שוב בשני סוגי אדם: איש הדת ואיש הדעת. אך בשונה מאיש האמונה, בתחילת המאמר הרב מודיע לנו ששני האנשים הללו הם בעצם איש אחד ששמו "איש ההלכה".

איש הדעת הוא אדם שמסתכל על עולמו הגשמי של הקב"ה, על העצים והחיות, על החלל ועל הכוכבים, על מנת להבין ולהשכיל. שאיפתו היא לגלות את סוד העולם ולפשט את בעיותיו. הוא רוצה לקבוע סדרי עולם, להכניס את כל העולם לשורה של משוואות מתמטיות, לחוקים, כי רק כך הוא יצליח להבין אותו. איש הדת מסתכל גם הוא על העולם על מנת להרגיש את סודותיו, אך הוא אינו רוצה להפוך את העולם למערכת חוקים. הוא מסתכל על העולם כדי להבין את התעלומה, את הנס בעולם, הוא לא רוצה תוהו ובוהו. כמו איש הדעת, גם הוא מעוניין בחוקים וכללים, אך ככל שישנם יותר חוקים כך מתגברת אצלו הרגשת הנסתר, התעלומה והנס שבעולם הזה. איש הדעת מתעסק בגילוי וחשיפה, בעוד שאיש הדת מתעסק בכיסוי והעלם.

כאשר איש ההלכה מסתכל על עולם ההלכה, הוא עושה זאת בשתי צורות הסתכלות: של איש הדעת ואיש הדת. מצד אחד הוא מסתכל על ההלכה כעל עולם אידיאולוגי לחלוטין, עולם מלא תופעות ושאלות - זהו המבט של איש הדת. אך מאידך גיסא, הוא גם מסתכל על עולם ההלכה ורוצה להפוך אותו לריאלי, למערכת של חוקים קבועים. אבל אין רצונו של איש ההלכה להפוך את ההלכה מעולם אידיאולוגי לעולם ריאלי. אידיאל אחד יש בראשו של איש ההלכה והוא - השתעבדות המציאות לעולה של ההלכה. מטרת איש ההלכה היא לקיחת העולם הריאלי והתאמתו לעולם האידיאלי של ההלכה. איש ההלכה מאמין שהגאולה תגיע רק כאשר העולם הריאלי יתאים את עצמו לעולם האידיאלי של ההלכה.

איש ההלכה לא שואף לעולם טרנסנדנטי גבוה ורוחני, אין הוא מעוניין להגיע לעולם הבא. איש ההלכה רואה במוות דבר הסותר את היהדות. היהדות לא רואה במוות דבר קדוש, ולכן היא מקדשת דווקא את החיים ולא את המוות. הקב"ה מצווה אותנו לחיות, ורק במצב של חיות נוכל לקיים את מצוותיו. איש ההלכה מעוניין בעולם הזה, הוא רוצה להישאר בעולם הזה כי רק בו הוא יכול לשנות ולקיים את האידיאל שלו. בעולם הבא אין הוא יכול לשנות כלום. הקב"ה נתן את התורה לבני אדם

כי רק אצל בני אדם, אצל אנשי ההלכה, יכולה התורה להתקיים באמת. רק בעולם הזה אפשרי השילוב בין האידיאלי לבין הריאלי. רצונו של איש ההלכה הוא לא לעלות למעלה אל הקב"ה, אלא כביכול להוריד את הקב"ה לעולם הזה. העולם נברא למען בני אדם ורק בעולם הזה תתכן גאולת עם ישראל - זוהי מטרתו של איש ההלכה.

האידיאל של איש ההלכה איננו גאולת עולם על ידי עולם למעלה ממנו, אלא על ידי עצמו, על ידי הסתגלות המציאות המוחשית להווייה האידיאלית של ההלכה... האידיאל של איש ההלכה הוא, שהשכינה תשרה כאן בעולם הזה וינועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת'. כתוב זה מייצג את גולת הכותרת של ההלכה.

(איש ההלכה עמ' 41, ו-53)

ההבדל העיקרי בין איש הדת לאיש ההלכה הוא האידיאל זה. איש הדת רוצה רק לעלות למעלה למקום יותר רוחני, אבל איש ההלכה מעוניין לשלב בין שני העולמות, לשלב בין העולם הרוחני לבין העולם היום-יומי. איש הדת ואיש ההלכה שרויים בסתירה עצומה. מצד אחד כל רצונם הוא להתקרב לרוחני, לקב"ה, אך מצד שני הם רוצים להישאר בעולם הזה כדי לשנות ולתקן. לאיש הדת אין תשובה לסתירה זו, אבל איש ההלכה מצא את הכתוב השלישי שיכריע ביניהם, הוא מצא את ההלכה. ההלכה מצליחה לגשר בין העליון לתחתון, בין הרוחני לגשמי. השיא אליו שואף להגיע איש ההלכה על ידי ההלכה, הוא היצירה. כאשר איש ההלכה מצליח ליצור את עצמו לפי ההלכה, כאשר איש ההלכה מצליח לשנות את העולם על פי ההלכה, אז יודע הוא בוודאות שהוא הצליח לגשר בין הרוחני לגשמי.

איש ההלכה שכבר עמדנו על טיבו הוולונטריסטי³, הוא בן חורין, יוצר עולם אידיאלי, מחדש את ישותו ומהפכה לזו של איש האלוקים, חולם על ריאליזציה של ההלכה בטבורה של המציאות הבלתי אמצעית, ומצפה למלכות שדי, שתצמצם את עצמה בתוך הממש והיש המוחשי.

(איש ההלכה עמ' 113)

4. קול דודי דופק

מדוע ולמה יבואו ייסורים על האדם? מדוע ולמה יסבול הצדיק ויצליח הרשע?...למה נותן הקב"ה לרע להשתלט ביצור...

(דברי הגות והערכה עמ' 9)

שאלת הטוב מול הרע היא שאלת המפתח ב"קול דודי דופק"; מדוע יהודי מת ורשע חי? מדוע היהודים עניים בעוד הגויים עשירים? למה תמיד באים כלפי מדינת ישראל בטענות ולא לשאר עמי

³ הכוונה היא לאדם שהרצון לעשות מעשה הוא היסוד העיקרי של נפשו.

העולם? שאלות אלו העסיקו את הרב רבות. זו אינה שאלה שמעלה הרב, זו שאלה שהתלבטו בא מאז התחלת היהדות. אבל כאן מביא הרב תשובה מעניינת ואומר:

הייסורים באים כדי לרומם את האדם, לטהר את רוחו ולקדשו, לנקות את מחשבתו ולצרפה מכל פסולת השיטחיות וסיגי הגסות; לעדן את נפשו ולהרחיב את אופק חייו. כללו של דבר: הייסורים תפקידם לתקן את הפגום באישיותו של האדם.

(דברי הגות והערכה עמ' 13)

כלומר: הייסורים הם דבר רע, אך כמו לכל דבר בעולם הזה, יש להם תפקיד, והוא: לתקן את הרע אצל כל אדם. מתוך הסבל האדם צריך להבין שעליו לחזור בתשובה. הרב מעמיק את רעיון הייסורים על ידי הוספת החסד לעניין זה. נאמר במשנה (ברכות, ט, ה) "חייב אדם לברך על הטובה כשם שמברך על הרעה", לא רק רע מביא הקב"ה לעולם אלא גם הרבה טוב. כאשר הקב"ה מביא חסד לאדם, ההלכה אומרת שעליו להודות לקב"ה על אותו חסד. אותו הדבר עם הרע. הקב"ה מביא לאדם דבר רע, לא כדי שאותו אדם ישנא את הקב"ה, אלא כדי שמתוך הרע הוא יתעלה ויהפוך ליהודי יותר טוב. מסקנת הרב היא שהקב"ה לא נותן לבני-אדם משהו בלי סיבה. טוב או רע - לכל דבר יש סיבה, ותפקידנו כיהודים הוא למצוא את הסיבה.

הרב מביא את סיפורו של איוב כדוגמה לאדם שנתנסה באין-ספור ייסורים אך עדיין לא הגיע להבנה של מטרת הייסורים. איוב תמיד רצה לדעת "מדוע", מה הסיבה שבגינה באים עליו הייסורים. הקב"ה אמר לאיוב שלעולם הוא לא יבין את סיבת הייסורים, אבל מחובתו לדעת את יסוד תיקון הייסורים. הסוד הגדול שהקב"ה ניסה לגלות לאיוב הוא סוד "החסד". הסוד של השתתפות בצער הזולת, הסוד של תפילה למען כלל ישראל. את זה איוב לא ידע ואת זה רצה הקב"ה לגלות לאיוב. והתשובה של איוב, הבנת הייסורים שלו הגיעה רק לאחר יציאתו מההסגר בו היה נתון. ורק אז נאמר: "וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו" (איוב, מב, י).

זהו בעצם המסר של "קול דודי דופק". כאשר יהודי חי בגלות, או אפילו בארץ ישראל, הוא יכול בקלות להגיע לשלב של ניתוק מכלל ישראל. כאשר העולם המערבי משתלט עליך, קל מאוד לשכוח את בורא העולם. ואז, בשעה הכי לא צפויה, בא הקב"ה ואומר "קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה" (שיר השירים ה, ב). לאורך ההיסטוריה בא הקב"ה ודופק על דלתנו, מנסה להעיר אותנו, לגרום לנו לזכור את אחינו היהודים, ולהיזכר בו, בקב"ה. לפעמים העם היהודי קם על רגליו וענה לקריאתו של הקב"ה, אך כמאמר שיר השירים: "קמתי אני לפתוח לדודי... דודי חמק עברי" (שיר השירים ה, ו). לפעמים עם ישראל ענה לקריאה אבל תמיד זה היה מאוחר מדי. אך כאשר הגיעה השעה, קם עם ישראל כולו, ענה לקריאתו של הדוד, והגשים את אחד הניסים הגדולים ביותר של עם ישראל – הקמת מדינת ישראל. אך בזה לא הסתיימה משימתנו כעם. ארץ ישראל ובתוכה מדינת ישראל הן רק תחילת הדרך, עכשיו תפקידנו הוא להביא את עם ישראל. רק כך נוכל לקיים במלואו את צו ה': "השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם" (איכה ה, כא).

מטרה אחת גדולה מאחדת את כולנו, חזון נעלה אחד כובש את לבבות כולנו. תורה אחת, שבכתב ושבועל-פה, מכוונת את כולנו לתכלית אחידה - הגשמת חזון הלבדיות וחזון הקדושה של מחנה-עם שעלה לדרגת עדה-גוי וקשר את גורלו בייעודו המבשר לכל העולם בלשונו של אבינו הקדמון: 'ואני והנער נלכה עד כה ונשובה עליכם'.

(דברי הגות והערכה עמ' 55)

5. סיכום - שבעים פנים לכלל ישראל

גדלות האדם משתקפת בסתירה הפנימית שבקרבו, בטבעו הדיאלקטי, בהיותו יחידי ובלתי קשור באיש, עם התייחסותו לאתה והשתייכותו למבנה קהילתי.

(דברי הגות והערכה עמ' 224)

מהי הקהילה? מה תפקידה? מי נחשב בן קהילה? מושג הקהילה תופס מקום מרכזי בחיי היום-יום של כל יהודי. היהודי הפשוט משתמש בקהילה לצרכיו הפרטיים אך יחד עם זאת תורם את תרומתו למען שאר הקהילה. הקהילה הרגילה בה חי יהודי היא מקום בו גרים ביחד אנשים דומים, מקום בו מתפללים ביחד, או בקיצור מקום שבו חיים ביחד.

בספר "דברי הגות והערכה", במאמר "קהילה", מדבר הרב על מושג הקהילה. הרב לא דן בנושאים הטכניים של חיי היום יום של חבר קהילה, אלא בעולמו הרוחני. מצד אחד הוא בודד בעולמו הפרטי, אך מצד שני הוא שייך לקהילה גדולה ומורכבת. ולכאורה הדבר מוזר, מה מורכב כל כך בקהילה? הרי היינו חושבים שמדובר בקבוצה של אנשים דומים החיים יחד. אך לא לקהילה כזאת התכוון הרב. הרב עוסק בקהילה הרבה יותר מסובכת מבחינה רוחנית, קהילה המורכבת מאנשים שונים, ובתוכה אף כאלה שאינם כה מאושרים מהשותפות בה. אך בסופו של דבר, כולם מרגישים צורך בחיי קהילה.

כדי לממש את עצמו חייב האדם להיות לבדו, אך, בעת ובעונה אחת, להיות עמית בקהילה.

(דברי הגות והערכה עמ' 229)

קהילתו של הרב היא מקום שבו חיים אנשים שונים, אנשים עם צורות חיים שונות, עם אמונות שונות, אך מוסד הקהילה הוא מה שמחבר אותם ביחד. אך אם הקהילה היא כל כך חשובה, נשאלת השאלה, מדוע נברא אדם הראשון בודד, ורק לאחר מכן נבראה חוה? ומדוע רק מאות שנים מאוחר יותר קם עם ישראל? נראה, שבדברים אלו מדגיש הרב נקודה חשובה בחיי הקהילה והיא - ייחודיותו של הפרט. לכל אדם יש תכונה המייחדת אותו מבין שאר בני עמו. קהילה היא בעצם אוסף של אנשים בעלי תכונות ודעות שונות, אך עם מטרה אחת משותפת.

האישים המשתייכים לקהילה משלימים אקסיסטנציאלית איש את רעהו. לכל יחיד סגולה משלו, יקרת המציאות, שאינה נודעת לזולתו; לכל איש בשורה ייחודית להעבירה, צבע מיוחד להוסיפו למגוון הקהילתי.

(דברי הגות והערכה עמ' 225)

איש האמונה ואיש ההלכה - האם יש קשר ביניהם? איש האמונה יהיה תמיד בודד בחיפוש אחר הבורא. איש ההלכה מצא את אשר הוא מחפש, הוא יודע מה לעשות ואיך לעשות את זה. האם יש קשר ביניהם? לאורך המאמר ראינו את התהום העמוקה המפרידה בין שתי דמויות אלו, ונראה שלא נוכל למצוא קשר ביניהם. ופתאום צצה ועולה התשובה לשאלתנו. כן! יש קשר ביניהם! והקשר הוא הקהילה. אותה קהילה המסוגלת להכיל בתוכה את השונה שבאדם, אך בכל זאת לגרום לו להרגיש שייך למשהו גדול יותר, אותה מתאר הרב, היא הקהילה שיכולה להכיל בתוכה שתי דמויות כה שונות כמו איש ההלכה ואיש האמונה.

כאשר שני אנשים שונים מחליטים להתחתן הם יוצרים ביחד גוף מושלם. כל מהותה של החתונה היא לקיחת שני אנשים בעלי דעות ומטרות שונות ואיחודם. וביחד הם יוצרים משהו מושלם. אחד הרעיונות העומדים בבסיסה של הקהילה הוא מוסד הנישואין. כשכל אחת משתי הדמויות פועלת כפרט, נוצרת יצירה חסרה. רק ביחד הם מסוגלים ליצור יצירה מושלמת. כדי להגיע לעמק השווה שבין הקודש לחול ובין האמונה וההלכה, יש צורך באיחוד בין איש האמונה לאיש ההלכה.

האיש והאישה משלימים זה את זה מבחינה קיומית: בצוותא הם יוצרים אישיות סגולית, ולא שותפות בעלמא. כמו הקהילה בכלל קהילת הנישואין - כוחה איננו גלום במשותף לכלל פרטיה אלא בייחודם וביחידותם.

(דברי הגות והערכה עמ' 226)

המהלך לא נעצר כאן. יש עוד שלב אחד מעל הקהילה והוא - עם ישראל. מהותו של מאמר "קול דודי דופק" היא להסביר מהו עם ישראל, מיהו. עם ישראל, כשאר העמים, מורכב מאנשים שונים בעלי תכונות שונות ודעות שונות. אם כן, ייחודו של עם ישראל מתבטא במטרתו, שהיא, כמטרת כל יהודי, להידבק עד כמה שאפשר בקב"ה. ומכאן עולה השאלה הגדולה: כיצד אנו כעם יכולים להגיע למטרה זו?

התשובה גם היא טמונה בשוני. משמעותה הייחודית של הקהילה ניתנת לה מתוקף היותה מורכבת מאנשים שונים היוצרים ביחד יצירה מושלמת. כך הם הדברים גם בנוגע לגוף הגדול והשלם - עם ישראל. עם ישראל יכול להתקדם הלאה אל עבר מטרתו על ידי ההכרה בשוני בין מרכיביו, הכרת האדם בכך שיש אנשים שונים מסביבו, אנשים שבמבט ראשוני נראים שונים או מוזרים, ורק מבט אמיתי וחודר פנימה חושף את חלקם בהווייתו של עם ישראל.

יהדות העולם נמצאת כיום במצב של אי וודאות וחוסר אונים. ההתבוללות נוסקת לשיאים חדשים, ומתוך כך מתחזקת ההרגשה שיש בעיות קשות בחלקים רבים של העם. בעיות אלו מובילות לרצון להתבודד ולהתנתק משאר העם, להוקיע מתוכנו את אותם אנשים שלכאורה גורמים לאותן בעיות. אך כאן עולה מילת המפתח - אחדות. כאשר אנו באים לתקן את עם ישראל ראוי שנזכור תמיד שהדבר הכי חשוב הוא אחדות עם ישראל. לעניות דעתי, זהו המסר המשותף העולה מהקטעים השונים אותם ראינו. לאורך חיינו נפגוש אנשים שונים, אנשי הלכה ואנשי אמונה. לפעמים נסכים

איתם ולפעמים נחלוק עליהם. לפעמים הפערים יראו כל כך עמוקים עד שיעלה על דעתנו שהם אינם בני גישור. אבל בדיוק אז בא הקב"ה ואומר: "קול דודי דופק". הקב"ה דופק על דלתותינו וצועק לנו שנתאחד, שעל אף הקושי הרב נמצא את עמק השווה. כידוע, עם ישראל הוא לא עם רגיל, "כי עם קשה עורף הוא", ולכן לפעמים קשה מאוד להתחבר אליו, אך אני מאמין שאם כל אחד ואחד יעצור, ייקח צעד אחד אחורה ויסתכל מסביבו, הוא יבחין בתופעה מעניינת. לכל אדם מעם ישראל יש תכונה, תכונה אחת שמוסיפה לכלל ישראל. לפעמים קשה להבחין בתכונה זו, ולפעמים אנו אף בוחרים לא להבחין בה כלל, אך תמיד צריך לזכור שעם ישראל הוא עם מגוון. זהו הייחוד שלו וזהו גם קרש ההצלה שלו. ברגע שנפסיק לשנוא אחד את השני וברגע שנסתכל אחד על השני בנקודת מבט קצת שונה, קצת פחות ביקורתית, נוכל לראות את ... שבעים הפנים אשר לכלל ישראל.

נתוודע איש אל אחיו בשם ישראל הכללי, לא בשם מפלגתי ומחנתי. נדע, שיש לנו בכל מחנה הרבה מה לתקן והרבה מה לקבל מהאור והטוב זה מזה, ואז תופיע עלינו האורה העליונה הכללית אשר בה נושע תשועת עולמים, ותתקיים בנו התפילה המוקדשת קודש קדשים, שהננו עתידים להביעה בכל כך המית נפש י'עשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם'.

(הרב קוק, מאמרי הראי"ה, עמ' 77)